

TÉZISEK

a LÉTÜNK kerekasztal-beszélgetéséhez a folyóirat megjelenésének tízéves jubileuma alkalmából

I.

A kerekasztal-beszélgetést munkajellegűnek képzelte el a folyóirat szerkesztőse. Nem vállveregetést vagy további jókívánságokat várunk a résztvevőktől, hanem *kritikai felmérést* — természetesen saját megítélése szerint — és *útmutatást a jövőre vonatkozóan*. Ezért hívtunk meg a beszélgetésre szerkesztőségi tagot, gyakrabban vagy ritkábban jelentkező munkatársat és olvasót egyaránt. A meghívottak száma aránylag szerény. Azzal a szándékkal cselekedett így a szerkesztőség szeptember eleji ülése alapján, hogy mindenki szóhoz jusson.

Úgy véljük, hogy akaratlanul is témaként adódik — erre, külön kérjük a beszélgetés résztvevőit — *a hazai társadalomtudomány állapota, a jelentkező irányzatok és ezzel kapcsolatban a Létünk helyzete, és szerkesztőségének, munkatársainak feladatai*.

II.

1972 februárjában hagyta el a nyomdát az 1971-es I. és egyetlen szám az 1971-es évfolyamból. A szám vezércikke (Bevezető sorok) első bekezdésében ezt írtuk: „Folyóiratunkat társadalmi környezetünk igénye szülte. Az az igény, hogy teljesebben, átfogóbban és többet tudjunk meg magunkról, környezetünk-ről és egész társadalmunkról.” Érdemes volna megválaszolni beszélgetésünk során: *Mennyire elegendi ki a folyóirat szerkesztése, munkatársai témaválasztása és írásmódja az olvasók igényét?*

E tekintetben az évek során némi változáson ment át a szerkesztés. Eleinte ugyanis a szerkesztés a tudományos tárgyalási módot szorgalmazta, habár voltak olyan aggodalmak, hogy a magyar nyelvű társadalomtudományi folyóirathoz társadalmunk nem képes még kellő számú szerzőt toborozni, s hogy a magyarul olvasó hazai közönség sem érett még meg egy ilyen folyóiraatra. Később, a második megbízatású szerkesztő tanács sugalmazására „kevésbé akadémikus témaválasztással, a mindennapi politikai élethez közelebbi kérdések tárgyalását” helyezte előtérbe a szerkesztő bizottság, igyekezve részben módo-

sítani álláspontját és szerkesztési politikáját. A témák közvetlenebb és spontánabb taglalását célozták a kerekasztal-beszélgetések is. Mondanunk sem kell, hogy több kerekasztal-beszélgetést terveztünk, mint amennyit megtartottunk.

III.

Egyik lényeges feladata a Létünknek az olvasótábor marxista műveltségének fokozásán túl, a *magyar tudományos prózaírás kibontakoztatása*. Ezzel szorososan összefügg a *munkatárs-utánpótlás* keresése, bátorítása és felfejlesztése. Ezen a téren kétségkívüliek az eredményeink, kérdés azonban, hogy más módszerekkel (s milyenekkel) jobbak lehetnének-e ezek az eredmények?

Felmerül az a kérdés is: Nem szentelünk-e a kelleténél több helyet a Vajdaságon kívüli kéziratoknak és a fordításnak? A szerkesztés mindig az olvasók igényét, azok értesültségét tartotta szem előtt, de ablakot is jelentett a Létünk olvasói számára, a többi hazai folyóirat felé. Véleményünk szerint lapunknak ezentúl is el kell látnia ezt a szerepet. Vitatható persze, hogy sikerült-e a legjobb és legerdekesebb írásokat fordításra kiválasztani.

A Létünk külföldi szerzők munkáit is közölte. Több helyet érdemelne viszont a hazai szerzők reagálása a figyelmet érdemlő szellemi áramlatokra, külföldi szerzők műveire. Annyira, hogy ne zárkózzunk be csak saját gondolatkörünkbe, de már az igényesebb áttekintést nem vállalhatja a folyóirat a jövőben sem.

IV.

A folyóirat *arcuata* is vitatható. A szerkesztőség szeretett volna több munkát — a tudományos tárgyalásmódban — megjelentetni a képzőművészet és a zene területéről. Ezzel szemben „kéziratbőség” jelentkezett a történelem, földrajz és agrotechnika területéről. Szándékunk volt indulásunk idején átfogóbban foglalkozni a kibernetikával, azt közelebb hozni az olvasóhoz. Ezt azonban csak részben teljesítettük.

Egyes nagy marxista hazai szerző életművének bemutatását átfogóbban terveztük. Véleményünk szerint J. B. Tito életművét (erről külön munkatervet készített a szerkesztőség) már eddig is kielégítő módon tárgyaltuk. Hátra van viszont még E. Kardelj, S. Doronjski és V. Vlahović életművének behatóbb tárgyalása és bemutatása a Létünk olvasótáborának.

V.

Még két jelentősebb kérdés merül fel most, amikor a kerekasztal-beszélgetés téziseit papírra vetjük.

Az egyik: a Létünk olvasottsága, olvasóinak összetétele. Vajon az kielégítő-e vagy sem?

A másik kérdés: a Létünk kritikai hozzáállása társadalmi valóságunkhoz. Helyesebben, vajon kritikusságának mértéke kielégítő-e vagy sem, illetve hogyan állunk az alkotó kritikával általában a jugoszláv társadalomtudományban?

Ezenkívül vitatéma lehet még, hogy miként műveli folyóiratunk a tudományos kritikát. Véleményünk szerint a Létünk nem egy ízben, majdnem számról számra nemcsak „könyvbemutatókat” jelentet meg, de közöl marxista művekről szóló kritikát is — irodalmi visszhang nélkül. Azok, akik számon tartják a hazai magyar nyelvterület kritikáját, továbbra is csak a szépirodalmi kritikával számolnak. Vajon ennek szellemiségünk irodalom-központúsága, vagy a megjelent társadalomtudományi kritika szintje az oka?

VI.

A felsoroltakkal nem merítettük ki a vitatható kérdéseket, de még kevésbé volt szándékunk korlátozni azokat. Célunk csak az volt, hogy a sok lehetséges vitakérdés közül indítóként néhányat kidomborítsunk:

Szabadka—Újvidék, 1981. szeptember 18.

Baráti üdvözlettel
a LÉTÜNK szerkesztő bizottsága

(A téziseket a szerkesztő bizottság megbízásából dr. Rebák László és dr. Várady Tibor állította össze.)

1971-ben, a Létünk alapító programja többek között megállapítja, hogy a folyóirat tematikájával és tárgyalási módjával ki kell hogy fejezze azt a körülményt, hogy öngazgató szocialista közösségünkben jelenik meg, nem zárkózik regionális keretekbe, és hogy az olvasók igényét hivatott kielégíteni és fejleszteni. „A Létünk anyagát a társadalomtudományok szempontjából tárgyalja. Az irodalmi és kulturális tárgykörű tanulmányok, az irodalmi és általában a művészeti élet mint kulturális és társadalmi jelenséget tárgyalja. A folyóirat helyet ad más tudományágak köréből való tanulmányok leközlésére és a tudományos események ismertetésének, ezáltal is erősítve a marxista tudományosság szerepét a helyes társadalmi tudat kialakításában.” Annak megítélésére, hogy egy-egy szakterület és témakör mekkora helyet foglalt el az elmúlt 10 évben a Létünk hasábjain, mellékeljük a következő áttekintést:

A tanulmányok, cikkek szakterületenkénti megoszlása

	% (cikkek száma)	
1. Társadalmi-politikai rendszer	14,3	(91)
2. Szociológia, szociográfia	9,3	(59)
3. Közgazdaság	7,4	(47)
4. Marxizmus általános kérdései	1,1	(7)
5. Filozófia, etika, esztétika	2,8	(18)
6. Jog	4,7	(30)
7. Oktatás, nevelés	4,9	(31)
8. Pszichológia	0,3	(2)
9. Nemzeti, nemzetiségi kérdés	6,1	(39)
10. Művelődés	10,1	(64)
— általános vonatkozás	1,4	(9)
— irodalom	4,2	(27)
— képzőművészet	2,8	(18)
— film	0,1	(1)

— színház	0,6	(4)		
— tv, rádió	0,3	(2)		
— zene	0,4	(3)		
11. Történelem	9,0	(57)		
12. Külpolitika, nemzetközi sz.	5,2	(33)		
13. Demográfia, etnológia	2,2	(14)		
14. Régészet, antropológia	0,3	(2)		
15. Nyelvtudomány, nyelvművelés	0,6	(4)		
16. Földrajz, urbanizáció	1,2	(8)		
17. Számítástechnika, kibernetika, informatika	2,0	(19)		
18. Matematika	0,3	(2)		
19. Biológia	0,4	(3)		
20. Természet- és környezetvédelem	0,7	(5)		
21. Mezőgazdaság	2,2	(14)		
22. Csillagászat	0,1	(1)		

Figyelembe kell venni, hogy az egyes szakterületeket tárgyaló cikkek megoszlása közel sem volt egyenletes az elmúlt évek folyamán. Néhány területet néha egy-két évig sem sikerült behozni a folyóiratba, míg más szakterületek esetében kéziratbőség volt (főleg történelem). Vannak olyan területek, amelyek a folyóirat indulását követő egy-két évben még képviselték magukat, majd fokozatosan eltűntek a Létünk hasábjairól. Ilyen például az irodalomtudomány, amelyet az induláskor igen szép számú cikk képviselt, az utóbbi években viszont csak elvétve akadt belőlük egy-egy.

A művelődési rovat jelenlegi részvétele az egyes számokban sem kielégítő, csalósnak bizonyul az előbb feltüntetett 10,1% is, mert az jórészt az első öt évben megjelent, és mint mondtuk, azóta megcsappant, 27 irodalmi cikknek köszönhető. Hiányoznak a folyóiratból az irodalommal foglalkozó cikkek mellett más művészeti ágak is. Ehhez bizonyára hozzájárul a képzőművészeti tárgyú cikkek esetében az is, hogy nem volt gyakorlat a Létünkben grafikai mellékleteket és illusztrációkat is közölni.

A cikkek és tanulmányok mellett 51 kongresszust, tudományos értekezletet, szimpoziont ismertettük, kiemelkedő személyekről 33 megemlékezést közöltünk.

Eredeti és fordításban megjelenő cikkek

Az eltelt 10 év alatt a Létünkben 635 cikk és tanulmány jelent meg, ebből 358 volt az eredeti írás, 191 a fordítás, 27 cikk szerzője pedig külföldi. A fennmaradt 59 cikk dokumentumszerű anyag (rezolúció, határozatok, párt-dokumentumok, tájékoztatók stb.). Az eredeti és a fordított cikkek közötti különbség a valóságban nem olyan nagy, ugyanis a kimutatás készítésekor a szerzők anyanyelve volt a besorolás kritériuma, ahol figyelmen kívül hagytuk, hogy vannak olyan magyar anyanyelvű szerzők, akik cikkeiket a magyar szakterminológia hiányos ismerete miatt nem anyanyelvükön írják. Gyakorlatilag tehát ezeket az írásokat a fordításokhoz kellene sorolnunk. Összegezve:

Eredeti írás	358	56,4%
Fordítás	191	30,1%
Külföldi szerzőtől	27	4,2%
Dokumentumszerű írás	59	9,3%
<hr/>		
Cikkek, tanulmányok összesen	635	100,0%

A fordítás és az eredeti cikkek közötti arány jelentős eltérést mutat, ha szakterületenként végezzük el az elemzést. Az oktatással és neveléssel foglalkozó cikkek 84%-a, a művelődési tárgyúaknak 70%-a, a filozófiával, etikával, esztétikával foglalkozó írások 66%-a, a szociológiai, szociográfiai írások 67%-a íródott magyar nyelven. A többi területen ezek száma mind kisebb, — a történelmi tárgyúaké például 50—50% —, vannak viszont területek, ahol a fordításban megjelenők vannak túlsúlyban. Ilyenek pl. a közgazdasági (61% fordítás), a nemzeti és nemzetiségi kérdéssel (60% fordítás), különösen pedig a társadalmi-politikai rendszerünk különböző kérdéseivel foglalkozó cikkek (68% fordítás).

Könyv- és folyóirat-ismertetők

Az elmúlt években 178 könyvismertetőt és kritikát is megjelentettünk. Ezek legnagyobb hányada hazai kiadványnak az ismertetése (128). A külföldi kiadványok közül 45 a magyarországi és 5 más külföldi könyv.

A hazai bemutatott könyvek összetétele a következő:

- 17 Forum kiadvány
- 99 a jugoszláv szerzők által írt könyv
- 12 a külföldi szerző által írt, jugoszláv kiadásban megjelenő kiadvány

128 összesen

A Könyvszemle rovatot az utóbbi öt évben folyóiratszemplével egészítettük ki, és ez idő alatt 35 ízben mutattunk be társadalomtudományi és más tárgyú folyóiratot.

Szerzők

Az elmúlt 10 év alatt 421 szerzőtől publikáltunk, ezek 50,6%-a magyar nemzetiségű (213), 42% szerbhorvát, illetve más jugoszláv szerző. 33 külföldi szerző írását jelentettük meg. (Ezek többsége magyarországi és el nem kötelezett országbeli, de van közöttük román, NDK-beli, kanadai stb.) A szerzők közül 38, vagyis 9% az állandó munkatárs, akiktől évente legalább egy vagy több kéziratot kapunk. 25 olyan pályakezdő fiatal írásait publikáltuk, akik azóta már szakterületük jeles képviselőivé váltak, néhányan pedig a doktorátusukat is megszerezték.

Terjesztés

A Létünk megalapítása óta 1000 példányszámban jelenik meg. Az előfizetők száma az évek folyamán elég nagy ingadozásokat mutatott a 200-as alsó határtól a 460-as felsőig.

A folyóiratnak jelenleg 460 előfizetője van, ezek között szép számban akadnak fiatalok, főleg egyetemisták, akiknek száma az elmúlt 2 évben 180 és 200 között mozog. A külföldi előfizetők száma 50. Szabad eladásba 270 db Létünk kerül.

(Az elemzést Árokszállási Borza Gyöngyi szerkesztő készítette.)

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS A LÉTÜNK MEGJELENÉSÉNEK TÍZÉVES JUBILEUMA ALKALMÁBÓL

A beszélgetés résztvevői: *dr. Rebák László*, a Szabadkai Közgazdasági Kar tanára, a Létünk fő- és felelős szerkesztője; *dr. Matkovics József* nyugalmazott jogász; *Szenes György*, a Szabadkai Közgazdasági Intézet nyugalmazott főmunkatársa; *dr. Tóth Lajos* az Újvidéki Természettudományi Kar tanára; *Bela Duranci* művészettörténész, a szabadkai Észak-Bácska Községközi Műemlékvédelmi Intézet szakmunkatársa; *dr. Várady Tibor*, az újvidéki Jogi Kar tanára; *Arokszállási Borza Gyöngyi*, a Létünk szerkesztője; *Kovács Teréz* szociológus, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar tanársegéde; *Bordás Győző*, a Híd folyóirat szerkesztője, a Forum Könyvkiadó tmsz-ának igazgatóhelyettese; *dr. Mészáros Sándor* történész, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézetének szakmunkatársa; *dr. Szórád György* a Szabadkai Közgazdasági Kar Munkaszervezési Intézetének igazgatója; *dr. Szalma József*, az újvidéki Jogi Kar docense; *dr. Somogyi Sándor* a szabadkai Közgazdasági Kar Munkaszervezési Intézetének igazgatóhelyettese; *Gabriel Molnár Irén*, a politikai tudományok magisztere, a szabadkai Közgazdasági Kar tanársegéde.

Rebák László:

Voltak olyan kedvesek és szakítottak időt arra, hogy eljöjjenek erre a beszélgetésre. Több részvevőre számítottunk, de ahhoz azért nem vagyunk kevesen, hogy egy tartalmas beszélgetést folytassunk a Létünkről, a társadalomtudományok helyzetéről, illetve arról, hogy a társadalomtudomány további fejlődésében milyen helye és szerepe lehet folyóiratunknak. Mi egy tömör emlékeztető anyagot is készítettünk, gondolván, hogy így mindenki el is olvassa. A vélemény sugalmazástól tartózkodtunk — inkább a problémákat akartuk megnyitni. Szándékunk a Létünk tízéves létezésének, tevékenységének és eredményeinek a felmésére

volt. Természetesen a Létünk feladatköre nemcsak ebbe a néhány pontba sűrítendő. Voltak nekünk olyan szándékaink is, hogy lapunk körül kialakítsunk egy szakfordító gárdát, lektorokat stb., a lényegét azonban a tézisekben közöltük.

Kiindulópontunk a Létünk programja, ill. programcikke volt, amelyhez többé-kevésbé hívek is maradtunk, kivéve a második választási időszakban, amikor a Létünk szerkesztő tanácsa gyakorlati útmutatásokat akart és követelt a lapunkban közölt írásoktól, kb. olyasmit, mint a Kommunistá hetilap. Nem egészen így fogalmazták meg, de ilyen volt az igény, hogy a napi tevékenységnek megfelelő tanáccsal szolgáljunk, hogy útmutatást adjunk és tapasztalatcserét folytassunk stb. Nos ezt a feladatot mi máig sem láthattuk el teljesen, nemhogy hetilap, de még folyóirat szinten sem. Ezen a téren — szerintem — a kerekasztal-beszélgetés útja követhető leginkább, s erre is fogunk törekedni. Az utóbbi két év tapasztalatai ugyanis azt mutatják, hogy ez hasznos és tartalmas munkaforma, mivel témában is és közreműködők szempontjából is kitérjük a kapuinkat az olvasók és új közreműködők felé.

Folyóiratunk másik problémája, hogy marxi értelemben mennyire kritikus. A társadalomtudományok kritikusságáról beszélünk, amelynek azonnal utat is kell mutatnia. E tekintetben nem sok jót mondhatunk. Sok az elvont megállapításokon megrekedt írásunk, és az sem szolgál mentségünkre, hogy a többi társadalomtudományi folyóiratunk sem áll sokkal jobban.

Ajánlom tehát, hogy menjünk e szerint a szerkesztőségi emlékeztető szerint, amelyet végső formájában Várady kollégámmal fogalmaztunk meg. Ötletszerűen lehet beszélni; senki sem köteles az előző vitázó gondolatát folytatni, hanem azt teszi szóvá, ami őt leginkább érdekli.

Matkovics József:

A jog társadalmi jelenség, a jogtudomány társadalomtudomány, s ennélfogva joggal kapott helyet a Létünk hasábjain. A meghívóhoz mellékelve egy szemléltető kimutatást kaptunk arról, hogy milyen tárgykörből mennyi cikket közölt az elmúlt 10 év alatt lapunk. E kimutatás szerint a jogi témák száma 30, tehát az össz írás 4,7%-át teszi ki. Sok, kevés, vagy éppen megfelelő? Ha ezt a kérdést egy riporter tenné fel számomra, azt a sztereotíp választ adnám, hogy erre a kérdésre nehéz felelni. Azonban itt megmondhatom, hogy néhány százalékkal javíthatnánk helyezésünkön. Tárgykörök szerint vizsgálva az írásokat megállapíthatjuk, hogy azok igen változatosak. A legtöbb írás az alkotmányjog köréből jelent meg, összesen 9. Külön ki kell emelnem az 1971-ig be-terjesztett alkotmánymódosító javaslatok megvitatását egy jól sikerült kerekasztal-beszélgetés keretében. Ezenkívül a dokumentumrovatban is megjelent egy írás, az akkori Vajdasági alkotmánytörvény tervezetéről. Több írást közölt a lap a jogelmélet és a jogrendszer, a föderalizmus,

a kommunális rendszer, a küldöttrendszer, az öngazgatás, a polgári, a büntető és a közigazgatási jog területéről stb. Figyelemre méltó írásokat olvashattunk a nemzetiségek, ill. általában a kisebbségek jogairól és helyéről, a nemzetközi jog területéről. A munkatársak kiemelkedő társadalomtudósok, a jogtudomány művelői, társadalmi-politikai dolgozók, akadémikusok stb. voltak.

Örvedetes, hogy az utóbbi években néhány fiatal szerzőt is avathattunk. Figyelemre méltónak tartom, hogy a szerkesztőség az egyetemisták köréből kér fel fiatalokat könyv és folyóirat ismertetésére. Ez ugyanis kiváló ösztönzés a majdani önálló írások megjelentetésére is. Így fejlődhetnek és kritikai tapasztalatokat is szerezhetnek, s idővel talán kritikai írásokat is megjelentetnek majd folyóiratunkban.

A jövő tehát: legyünk benne a társadalmi folyamatokban és szenteljünk minél több figyelmet a tudomány legújabb vívmányainak. Remélem, hogy az eddig megtett út jó alapot szolgáltat lapunk arculatának továbbfejlesztéséhez és hogy a folyóirat hasznára válik társadalmunknak.

Rehák László:

Megemlíteném még azt is: mi a lapalapításkor úgy képzeljük el, hogy egy korszerű marxista folyóiratot adunk ki, amely a tudományos élet módszertani és nézőpontbeli újdonságaival ismerteti meg az olvasót. Így például szándékunkban volt állandó kibernetikai, informatikai szemléletet belevinni a folyóiratba. Ez a szándékunk kudarcot vallott és megmaradtunk egy átlagszintű folyóiratnak. Itt jegyzem meg ezenkívül, hogy sokan voltak itt Szabadkán, akik a komoly magyar nyelvű társadalomtudományi folyóiratot még korainak vélték, s azt jóslták, hogy néhány szám után a szerzők is szétszélednek, de olvasóközönségünk sem lesz. Ez a három tétel alapján véve pontatlannak bizonyult, noha igaz, hogy nem sikerült kimagasló arculatú vagy szintű folyóirattá válnunk. Szerintem azonban amit tettünk, az sem kevés, mert lényegében mégis egy új típusú folyóiratot indítottunk el.

A munkatársak megválogatása sem volt egyszerű feladat, mert hosszabb távra gondolva, főként a leendő szakembereket, tehát ígéretet mozgósítottunk, akiknek egy része ma már magiszter, sőt a tudományok doktora is. Természetesen voltak olyanok is, akik mint munkatársak elmaradoztak.

Szenes György:

A Létünk mint társadalomtudományi folyóirat, meggyőződésem szerint, megfelel a lehetőségeknek. Egész komoly, széles körű irodalmat vesz át. A lap 1970—1981-ig 550 cikkben 22 témakört ölelt fel, ami nem

könnyű feladat, s így aztán egyes témaköröknek kevesebb, másoknak pedig több helyet szentelhetett. Én több közgazdasági témájú cikket szorgalmaznék, elsősorban közgazdaság-politikait, de közgazdaság-elméletit is. A kimutatás szerint az össz cikk 7,4%-a foglalkozott közgazdasággal. Azt hiszem, ezen cikkek számát emelni kellene. Nálunk pl. országos viszonylatban is gyermekcipőben jár a jövőkutatás, a Létünk tehát hozzásegíthetne ennek a tudományágnak a kifejlesztéséhez, annál is inkább, mivel számtalan világhírű tudós könyvét magyarra is lefordították, s így könnyen hozzá tudunk férni.

A harmadik témakör, amiről beszélni szeretnék, az a mi speciális témakörünk, mint pl. a helyi közösségek problémái, nehézségei és helyzete. Ezzel szintén tüzetesebben foglalkozhatna a Létünk.

Rehák László:

A közgazdasági cikkeknel ugyancsak sok gondot okoz, hogy kevés a megfelelő módon megírt közgazdasági publikáció. Közgazdász szakíróink többnyire úgy közelítik meg a problémát — amire egyébként joguk van —, mintha közgazdászokhoz, közgazdásztudósokhoz szólnának, nem pedig a széles olvasótáborhoz.

Az eltelt évtized nagyon viharos volt a prognosztika kérdésében. A 70-es évek legelején bukott meg a technológiai optimizmus nyugaton, és a római klubnak a pesszimiztikus önkorlátozásra, sőt a fejletlen országok esetében a rákényszerítő önkorlátozásra vonatkozó nézetei kerültek előtérbe a fejlődést illetően. Ez az egész világ közvéleményét megmozgató elmélet nem kapott helyet a Létünkben, bár minden bizonnyal széles olvasóközönség érdeklődését elégitette volna ki, illetve tájékozódását szolgáltatta volna.

A Naše teme c. zágrábi folyóirat pl. szervezett egy vitát a tőkés társadalom perspektívájáról egy szerbhórvát nyelvű fordítás kapcsán, amelyben a szerzők próbálták felfedni a könyvben képviselt hamis optimizmus hátterét a tőkés társadalom fennmaradását illetően. Ilyen kérdések mindenkit érdekelnek, mi viszont nem találtunk olyan szerzőt, aki egy bizonyos publicisztikai vénával is rendelkezne, aki nemcsak a maga szakterületén mozogna biztosan, hanem egy jóval szélesebb réteghez szólna. Gondoljunk csak Leninnek arra a mondására, hogy a közgazdaság a politikának a sűrített formája. Amikor tehát közgazdasági kérdéseket feszeget valaki, legalábbis közérdekű közgazdasági kérdéseket, akkor voltaképpen mindig politizál.

Tóth Lajos:

Elsősorban a neveléstudomány és az oktatásügy kérdéseivel kapcsolatban szeretnék néhány szót szólni. Bár nálunk léteznek több szerbhór-

vát és egy magyar nyelvű oktatási folyóirat, szerintem mégis indokolt, hogy a Létünkben is foglalkozunk ilyen kérdésekkel. Egy átfogó oktatási reform alakult ki és van folyamatban, amellyel kapcsolatban rengeteg probléma merül fel, és amelynek a következményei kihatnak a társadalom egész fejlődésére. Elsősorban ilyen szemszögből foglalkozunk az oktatásügy kérdéseivel a Létünkben. Ezenkívül néhány más időszzerű oktatási-nevelési és oktatáspolitikai kérdés is megvilágításra került a folyóirat hasábjain.

Néhány szót egy szélesebb témáról is, a tudományfejlesztésről, ill. a vele kapcsolatos kérdésekről. Itt is a pedagógiával kezdeném. Az utóbbi időben elég sokat hallunk a neveléstudomány érezhető lemaradásáról: szűk keretek közé szorult, tradicionálisan fejlődött, bezárkózott stb. A lemaradás főként a nevelélméletben tapasztalható, amelynek voltaképpen tudományos elméleti alapot kellene nyújtania a nevelés gyakorlatához. A Létünk szerepe e tudomány fejlesztésében általában abban nyilvánult meg, hogy mindenekelőtt tájékoztatást nyújt az egyes tudományágak lemaradásának okáról, illetve gyorsabb ütemű fejlesztési lehetőségeiről. Ez az egyik továbbra is előttünk álló feladat. A másik pedig, amit Rehák elvtárs is említett, a bíráló szellem kialakítása és fejlesztése, a fejlődést előrelendítő légkör kialakítása. Ehhez pedig, bizonyos fokig, a folyóirat is hozzájárult, de ezzel még nem lehetünk elégedettek.

Itt van azután egy ugyancsak sokat vitatott kérdés, a tudomány és a politika viszonya, ill. az a veszély, hogy a tudományt bizonyos fokig alárendeljük a napi politikának, amikor is a tudománynak azt kell alátámasztania, ami már folyamatban van, és ami sok esetben nem mentes számtalan negatív vonástól, illetve nehezen választható el, hogy mi a jó, és mi a rossz benne. Ennek tudvalevőleg súlyos és káros következményei lehetnek a gyakorlat szempontjából, bizonyos ingadozásokra és tévutakra is alkalmat ad. Hogy ez bekövetkezzen, ehhez legalább két tényezőre van szükség: Arra, aki ezt igényli vagy elvárja, és arra, aki erre képes és hajlandó. Mivel ez a kérdés szoros kapcsolatban van az oktatásügyi folyamatokkal, azért említem ilyen kiélezett formában. Természetesen, ez nemcsak a mi problémánk, ez egy általános, sokkal szélesebb körű probléma, de ebből aztán egy egész sor feladat származik, ill. hárul a folyóiratokra is: életízűbbé kell tenni és életközelségbe vinni őket, hogy többet foglalkozzanak a valósággal, a gyakorlat és az elmélet kapcsolatával. Ezekkel a kérdésekkel nemcsak a neveléssel, ill. neveléstudománnyal kapcsolatban érdemes foglalkozni. Ugyanis csak így láthatjuk világosan, hogy miként lehet a tudományt fejleszteni, hogy mit tehetünk a folyóiraton keresztül fejlesztése érdekében.

Bela Duranci:

Volna itt még egy figyelemreméltó mozzanat: tartományunk műemlékvédelme. Mint ismeretes, Vajdaságban elég nagyszámú és sokfajta nemzeti kultúra keveredik, s valamennyinek a hagyományait meg szeretnénk óvni, át akarnánk menteni az utókornak. Ezzel kapcsolatos irodalmunk azonban csak szerbhorvát nyelven van mind a műemlékvédelmi intézetekben, mind pedig a tartományi múzeumokban. Ám ez az irodalom is jobbára csak kivonatokat és összefoglalókat tartalmaz. Véleményem szerint folyóirataink közül csak a *Létünk*, s részben a *Híd* volna alkalmas arra, hogy ebből a témakörből is közöljön írásokat, még hozzá olyan szacikkeket, amelyekre az országhatáron túli magyar nyelvterület szakértői is felfigyelnének.

Ezt azért tartom fontosnak, mivel az utóbbi időben alapos és kiváló tanulmányokat jelentettünk meg a rurális építészetről, a falvak és a tanyavilág kutatásairól. A határon túli magyar kutatók ugyanis ezzel a témakörrel, pontosabban Vajdaságunk területével még mindig az első világháború előtti szemléletmód szerint foglalkoznak, s tanulmányozás közben csak Kecskemét, illetve a Duna—Tisza közét tartják szem előtt, holott a mi problémánkkal is foglalkozhatnának egy kicsit, mivel ez sem választható el az övékétől.

Ebben látom én a *Létünk* tudományos közvetítő szerepét. Határon túli olvasótáborának gyarapítását csak a közös érdekű és problémájú cikkek közlésétől remélhetjük és várhatjuk. Csakhogy itt azonnal felvetődik még egy kérdés: rajzok, képek és reprodukciók nélkül nehezen érthetők és szemléletesek az ilyen cikkek. Utána kellene nézni, van-e erre mód a folyóiratban, mert e nélkül képtelenség az említett témakörrel érdemlegesen foglalkozni.

Várady Tibor:

Talán azzal kezdeném, hogy 1971-ben is roppant fontosnak és szépnek láttam, de ma is annak látom azt a feladatot, amelyet a *Létünk* itt betölt. Nekem személyesen alkalmam volt e feladatok megvalósításához is hozzájárulni, bár ez kevesebb volt annál, mint amit szerettem volna, és ami talán elvárható lett volna. A *Létünk* előtt álló feladatok ugyanis nemcsak nehezek és sokrétűek voltak, de azok is maradtak. Sok fronton kell állnia a sarat. Az, hogy itt egy társadalomtudományi folyóirat indult 1971-ben, még hozzá anyanyelvi, nem azt jelentette, hogy érvényesülési lehetősége nyílt a meglévő társadalomtudománynak, hanem részben a folyóiraton keresztül kellett megteremteni a társadalomtudományt is. De nemcsak ezt kellett teremteni, vagy továbbfejleszteni, hanem társadalomtudományi olvasóközönséget is kialakítani. Egy kicsit a dalmát földművelésre emlékeztetett ez, ahol nemcsak az a probléma,

hogy megterem-e, amit elvetnek, hanem hogy megmarad-e egyáltalán a föld.

Nos, ez a vitaindító beszámolóban feltüntetett 22 kategória, amit — én azt hiszem — elég jól osztottak be, logikus is, hisz azt mutatja, hogy mi egy igen széles vonalon tartottunk valamiféle kapcsolatot és igyekeztünk tenni valamit. Amellett, hogy anyanyelvi lehetőséget adtunk — amit az előbb Duranci kolléga is hangsúlyozott —, s ez sem mellékes, a Létünknek az is feladata volt, hogy ne csak az itteni magyar anyanyelvű, hanem az egész jugoszláv gondolkodást, s ne csak Vajdaságon belül, de kívülre is sugározza. Tehát egy kicsit ablaka volt lapunk a jugoszláv gondolkodásnak, és ez is egy olyan funkciója, szerepe, amit nem szabad lebecsülni. Véleményem szerint lényegében ebben is helyt álltunk.

A lefordított anyagmennyiséggel ugyancsak elégedettek lehetünk, s 10 év múltán megállapíthatjuk, hogy Rehák László fő- és felelős szerkesztő kitartó és önmegtartó munkájához szerencsésen párosult Fehér Kálmán, majd Borza Gyöngyi igyekezete és fáradozása.

Szerintem ezek olyan tények, amelyek a munka objektív felmérését tükrözik, s nem hallgathatók el még akkor sem, ha nem akarunk jubiláló és díszhangulatot teremteni. A problémák taglalását én a fordítási irodalommal kezdeném. Azt hiszem, a fordítási aránnyal elégedettek lehetünk. Nekünk, s ezt ismét hangsúlyozom, nemcsak az a feladatunk, hogy a bontakozófélben levő anyanyelvű társadalomtudománynak helyet adjunk, hanem az is, hogy a jugoszláv társadalomtudományt bemutassuk, elsősorban a saját, de azon túl más olvasóknak is. A fordítással tehát eddig is foglalkoztunk, és ezután sem hanyagolhatjuk el, ám a fordítási irodalomban több kezdeményezést kellene felmutatnia szerkesztőségünknek. Ez alatt a következőt értem: nem vagyok benne biztos, hogy a legizgalmasabb, a legérdekesebb és legfontosabb hazai írásokat és témákat mutattuk be a Létünkben. Nem vagyok meggyőződve, hogy eléggé érten figyeltük-e az eseményeket, hogy elégszer kértünk-e cikket olyan szerzőktől, akikről tudjuk, hogy van mondanivalójuk. Valószínű, hogy volt, és nem kevés, ilyen hozzáállás is. Többször is érkeztek be olyan kéziratok, amelyeket csak jobb hiányában közöltünk. És talán lehetett volna másként is, ha több kezdeményezést mutatunk föl. Szóval nem ártana, ha a szerkesztő bizottságon belül egy-két ember erre is felügyelne. Az lenne a feladata, hogy figyelemmel kísérje a hazai folyóiratokat és a szerzőket, majd javaslatot adjon, hogy mit érdemes, átvenni, illetve hogy kit kell egy bizonyos cikk megírására felkérni, mert lapunkban valóban a legjobb erőket kellene felvonultatni, hogy Vajdaságon túl se állítsunk ki magunkról szegénységi bizonyítványt. Természetesen vannak spontán érkező kéziratok, s azok között jók is, közepesek is, s így nem lehet mindig kiváló írásokat közölni, de értjük, hogy mit akarok mondani: több kezdeményezéssel és szigorúbb bírálattal izgalmasabb is lehetett volna lapunk, s ezért a szerkesztő bizottságon belül több figyelmet kellene ennek szentelni.

A szakterületenkénti megoszlást nagyon nehéz eredményesen tervezni. És ha ezt egy általános politikának tekintjük, akkor nagyjából helyeselhetjük.

Mutatkozik még egy elég komoly probléma. Mivel a Létünk egy ilyen hihetetlenül széles területet ölel fel, ezért kerülni kellene az olyan írásokat, amelyek egy-egy szakmán belül túlságosan függenek a szakmai ismeretektől. Tehát az egyes területeken belül olyan jogi, pedagógiai, közgazdasági, marxista, matematikai, biológiai stb. cikkeknek kellene előnyt biztosítani, amelyek közel állnak az általános műveltségű olvasóhoz és az általános társadalomtudományi érdeklődéshez. Ez nem könnyű feladat, és valószínű, hogy néha kompromisszumra is kényszerülünk, de azt hiszem, hogy mint szerkesztőségi irányelveket feltétlenül tisztelnünk kell.

Annak idején úgy képzeltük el, hogy a társadalomtudománynak nemcsak a hazai vívmányairól adunk hírt, hanem hogy világviszonylatban is figyelemmel kísérjük. Ezzel kapcsolatban a legutóbbi Létünkben egy érdekes szemelvény jelent meg Marshall McLuhan életművéből. McLuhan-nak van egy nagyon érdekes adata, hogy a világ kezdete óta élő tudósoknak a 91,91%-a ma él. Nem tudom, hogy számolta ezt ki ilyen precízen? Ám hogyha a precizitást kétségbe is vonjuk, akkor is érdekes a megállapítás, hogy ma rengeteg tudós van, vagy legalábbis rengeteg olyan ember, aki a tudományból él. Ebből az következik, hogy egyre több az olyan tudományos dolgozó, akit nem is annyira a kutatási vágy és láz hajt, mint inkább az, hogy a tudományos intézményekben maradjon. És egyre több az olyan írás is, amelynek a mozgatóereje nem az érdeklődés, hanem csak az, hogy: Én is írtam egy olyat, amit a tudományos lapokban közölni szokás. És ez, sajnos — most nem vajdasági, s mégcsak nem is hazai, hanem sokkal szélesebb vonatkozásban beszéllek —, elég ahhoz, hogy valaki az intézményesített tudományos struktúrákban kényelmesen megéljen. Nagyon sok az olyan írás, amely volta-képpen csak a bibliográfiát gyarapítja. Ez olyasmi, amivel számolnunk kell. Különösen veszélyes lenne, ha a Létünk ilyen provinciális lapként azoknak az írásoknak a lerakatává válna, amelyeket esetleg jó képességű kutatók írnak, de csak azért, hogy eggyel több legyen az úgy-mond „tudományos értekezésük” és a publikációjuk. Nos, ezzel kellene szembeszegülnie a Létünknek, mivel lapunk kifelé és befelé egyaránt ablak. Ez is a felé a konklúzió felé irányít, amelyet az előbb próbáltam javasolni, hogy minél több kezdeményezést az írások beszerzésében, és minél kevesebb passzív átvételét olyan írásoknak, amelyeket néha csak a szerző neve miatt közlünk. Ez nem könnyű, és valószínűleg nem is valósítható meg teljes egészében, de mint célkitűzés fenn kellene hogy maradjon. Ennek lényege végeredményben a kritikusság, amelyet társadalmunk és politikánk is szorgalmaz, ezért arra kell törekednünk, hogy minél több akciójellegű számot készítsünk.

Az olvasótáborért vívandó harcunk ugyancsak hátravan még. Na-

gyön sokat kell még tennünk e téren is. Kerekasztal-beszélgetések, tematikus számok, amelyekhez hozzáértő embereket és érdekes írásokat gyűjtünk — ebből kellene több.

Arokszállási Borza Gyöngyi:

A kérdés, amit fel szeretnék vetni, nemcsak a Létünkre vonatkozik, hanem általában a társadalomtudományok helyzetére. Azt hiszem, Váradny Tibor már erre — a bibliográfiai egységek halmozására — megadta a választ, továbbra is nyitva áll azonban az a kérdés: Miért van az, és mivel magyarázható, hogy tíz év leforgása alatt a Létünkben szinte egyetlenegy olyan cikk sem jelent meg, amely valamiféle visszhangot keltett volna? Azt hiszem, hogy ezt a problémát mindenképpen felül kellene vizsgálnunk. Vajon ez azért van, mert nem olvassák a folyóiratot azok, akiknek olvasniuk kellene? Vagy ha olvassák, akkor nem tartják érdemesnek vitába szállni vele? Vagy netán a Létünkkel szemben is van valamiféle taszítás, egyes intellektuális körök nem tartják-e rangon alulinak írásaikat lapunkban leköszölni? Szerintem ezek a kérdések kicsit sem mellékesek, mert amíg mi visszajelzéseket nem kapunk, addig azt kell hinnünk, hogy a Létünk híven tükrözi a társadalomtudomány vajdasági fejlettségi szintjét. Mert ha ez így van, akkor önkéntelenül adódik a következő kérdés is: Voltaképpen képesek vagyunk-e többre, képesek vagyunk-e minőségileg jobbra? Kétségkívül, hogy ezen a téren sem tettünk meg minden lépést. Mivel azonban a Létünk munkája nagymértékben azoktól a szerzőktől függ, akik benne publikálnak, akkor vajon a szerzőink sem képesek többre? Vagy mit tehetünk ennek érdekében? Ez egy kulcsfontosságú kérdés. Ez alkalommal is, és általában, minden egyes szám szerkesztésekor is. Ha ugyanis visszajelzéseket nem kapunk, akkor nem is tudjuk kellőképpen érezni azt a helyet és teret, amelyet a folyóirat betölt, ill. amelyet be kellene töltenie mind Vajdaságban, mind pedig szélesebb körben. Szeretném, hogyha ilyen értelemben is esetleg hallanánk véleményyt.

Kovács Teréz:

Nagyon érdekes irányban alakul a vita. Én csak egészen röviden szeretnék néhány megjegyzést tenni. A vitaindítóban ki van emelve, hogy a második megbízatású szerkesztő tanács sugalmazására a mindennapi politikai élet kérdései kerültek előtérbe, ill. nagyobb teret kaptak, mint az előző szerkesztő tanács idejében. Nos, én nem vagyok ellene, hogy ilyen témájú cikkek a jövőben is hasonló teret kapjanak a folyóiratban, ám az a véleményem, hogy ezek jobbára a napi és heti sajtó nyelvezetén íródnak, s így nem eléggé érdekesek. Sokkal jobb lenne, ha ezeket le-

szűkítenénk és olyan témákkal foglalkoznánk, amelyek itt is elhangzottak, pl. a kibernetikával vagy a társadalomtudomány egyéb ágazataival.

A másik téma, amiről szólnék, az olvasók. Itt az utolsó oldalon az olvasható, hogy 460. előfizetője van a folyóiratnak, ami voltaképpen nem is kis szám, bár azt hiszem, a kerekasztal-értekezleteken kívül más kapcsolatunk nem is nagyon volt az olvasókkal. Engem tehát nagyon érdekel, hogy kik ezek az olvasók, mi a véleményük a folyóiratról, és milyen elképzeléseik vannak a lappal kapcsolatban. Ilyen értelemben valamilyen lépést kellene tenni az olvasók felé, vagyis jobban megismerni őket, és talán az ő véleményüknek is helyet adni, hogy értesülhessünk a lap visszhangjáról. Véleményem szerint ugyanis a társadalomtudomány vajdasági, magyar ajkú olvasótáborát még nevelni kell, és a Létünknek ebben nagy szerepe lehet.

Bordás Győző:

Tekintettel arra, hogy én is szerkesztőségben dolgozom, így nemcsak a saját föladatunkon, hanem általában a vajdasági magyar folyóiratok sorsán és arculatán is elgondolkodunk. A beszélgetés téziseinek negyedik bekezdésében olyan önbíráló megjegyzést olvastam, hogy a Létünk arculata eléggé vitatható. Én ezzel szemben azt mondanám, hogy a Létünknek az elmúlt 10 év folyamán sikerült kialakítania egyfajta arculatot — nem azt mondom, hogy jobb, tökéletesebb nem lehet —, és ezt 10 év alatt megtenni, nem kis eredmény. Ugyanis, hogy egy folyóirat jó-e vagy sem, az elsősorban attól függ, hogy van-e arculata, hogy mindezen-e a folyóirat, avagy a szerkesztőség tudja, hogy mit akar és mit vállalt, s azt következetesen végre is hajtja. Azért mondom, hogy van arculata, mert egyrészt követem az írásokat, másrészt pedig mert a szerzők is sok esetben véleményt kértek tőlem, hogy mit gondolsz, ezt az írást nektek (a Hídnak) adjam, vagy a Létünknek? És szerintem ez nagyon helyes, mert amikor egy írás megszületik, akkor elsősorban annak magának, nem pedig a szerzőnek kell helyet találni vagy adni a lapban. Abban a folyóiratban kell közölni, amelynek az arculatába beillik, még akkor is, ha esetleg a másik lap kedvesebb vagy nagyobb hagyományokra tekint vissza. Szerintem tehát jelentős eredményekkel dicsekedhet a Létünk.

Természetes, hogy legtöbbet a társadalomtudomány területén adott; viszont én azt gondolom, hogy a természettudomány és a történetiség felé is ugyanúgy kellene fordulnia, mint a társadalomtudomány felé. Ezt hiányolom én a folyóiratból: a művelődés- és művészettörténetet, vagy egészen konkrétan, az ipartörténetet. Ezekkel ugyanis hazánkban nagyon sok magyar szerző foglalkozik, sőt figyelemre méltó eredményeket is fölmutat, de nincs bátorsága jelentkezni. A Létünknek tehát módot kellene találnia arra, hogy fölszabadítsa és írásra serkentse ezeket az erőket. Nyilvánvaló, hogy ezek az emberek nehezen kezdenek bele az

írásba, de az is biztos, hogy ha erre a szerkesztőség nagyobb gondot fordít, akkor a siker sem marad el.

Figyelem például, hogy miként foglalkozik a művelődéssel a Létünk. Véleményem szerint ebbe a lapba nem úgy kell írni az irodalomról, képzőművészetről, filmről, zenéről, mint a Hídba, az Új Symposionba vagy az Üzenetbe, hanem átfogóbb, tehát értékelő írásokat kell adni. Nem egy-egy színházi előadásra kell ebben a lapban leereagálni, mivel ezt mások teszik, hanem föl kell mérni egy-egy évadot, vagy szociográfiailag megvizsgálni egy-egy ilyen kérdést is. A szociográfiának — szerintem — ugyancsak a Létünkben a helye.

Gyöngyi fölvetett egy érdekes kérdést, hogy nincs vita. Szerintem ez is annak tudható be, hogy a különböző tudományágakkal (jog, közgazdaság, kibernetika, földrajz, biológia stb.) foglalkozók egyszerűen megelégszenek azzal, hogy jó, van, de nem vágnak annyira a velejébe, mint ahogyan pl. az irodalomtörténészek teszik. Persze ez főként hagyomány kérdése, az írók már megszokták, hogy sok mindent egymás szemébe vághatnak. Vitát azonban a szerkesztőség is indítványozhat. Közöl néhány polemikus cikket és fölker néhány embert, hogy reagáljon rá, de csakis a vélemény- és eszmecsere végett. Természetesen, ha van eszméje a vitázónak!

Rehák László:

A képzőművészek közül megkíséreltük sorra venni az érdekesebb, vagy az érdeklődés középpontjába került festőket, de nem sok sikerrel. Szerintem nálunk inkább a szociográfiának volna helye, mert az nem a szűk elitista közönséghez szól. Én hirtelenében nem sok szociográfus író tudnék említeni, de mondjuk, ilyen Kalapis Zoltán-féle írást, amelyeket ő most a Magyar Szóban közöl, valószínűleg mi is kaphatnánk. Nem szigorúan történelemre vagy szociológiára gondolok, hanem az ilyen témák publicisztikába hajló megmunkálására. Ez ugyanis demokratizálná a folyóiratot az olvasóközönség felé.

Teréz érdeklődött az olvasótáborunk felől. Ez számunkra is talány. Ott ugyanis ahová szántuk — az iskolákban és tanárikban — nincs Létünk. A politikai és közéleti személyiségek úgyszintén nem olvassák, amit igen-igen fájjalunk. Ennek megváltoztatására már szervezett akciót is indítottunk, de csak felemás sikerrel járt. Meglepő azonban, hogy milyen nagy számban vásárolják példányonként a Létünket. Ez szokatlan a társadalomtudományi folyóiratoknál. Én arra következtetek, hogy lapunk a magyar olvasótáborban a NIN szerepét is betölti, a NIN olvasóközönség struktúráját képviseli a Létünk ilyen példányonkénti vásárlásra. Kilátásban volt, hogy a Forum Könyvkiadó tmasz-a egy szervezett terjesztési akciót kezd, de nem került rá sor, s így csak az egyetemi ifjúság sorában terjesztettük. Én felhívtam a hallgatók figyelmét,

hogy mit jelent egy leendő értelmiséginek, ha már egyetemi éveiben hozzászokik egy tudományos folyóirat olvasásához. Szép visszhangra találtam és 200 előfizetőt gyűjtöttem. Ezzel tulajdonképpen hosszú távra toborozzuk az olvasókat, sőt nemcsak toborozzuk, de neveljük is, mert ezeknek egy része előbb-utóbb más folyóirat iránt is érdeklődni kezd majd.

Mészáros Sándor:

Véleményem szerint a Létünk az elmúlt 10 év alatt beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Sikerült elérnie egy bizonyos nívót és eszmei-politikai arculata is megfelel a követelményeknek. Alkalmam volt magyarországi véleményeket is hallani. A Párttörténeti Intézetben pl., amelyel már több mint 10 éve együttműködünk, és közös publikációt is készítünk, elismerően nyilatkoznak lapunkról. Természetes, hogy eszmei hozzáállásainkban mutatkozik eltérés, s így bíráló megjegyzésük is van, ám a legutóbbi ottjártamkor is egy elemzést kértek a folyóirat 10 évi munkájáról, hogy megjelentessék a Párttörténeti Közleményekben.

Mivel szóba került a kritikusság és a tudományok gúzsba kötése, én is rámutatnék, hogy ez a gúzsba kötés a történelemtudományoknál ugyancsak jelentkezik.

Úgy látom, az össz megjelentetett munkák 9%-a volt történelmi tárgyú. Ez a százalékarány teljesen megfelel, s a jövőre vonatkozóan is elfogadható. Amióta felkérték bennünket az intenzívebb együttműködésre, mi a fiatalok bevonására is törekedtünk. Az egyik szabadkai levéltáros, ill. történész írásait az Istraživanjében jelentettük meg. Ózer Ágnes pedig a Létünknek adott könyvismertetések. Reá a jövőben is számíthat a lap. Ezenkívül a 41-es évfordulóval kapcsolatos írásokban Csehák kolléga és én jelentkeztünk. Arra törekedtünk — a szerkesztőség egyetértésével —, hogy az eddig meg nem jelentetett témákat dolgozzuk fel, hogy a téves értékeléseket kiküszöböljük, ami bizony a vajdasági történészekkel is előfordult, ezenkívül igyekeztünk értékelést adni a munkásmozgalomról és a népfelszabadító harcról, különösen a nemzetiséglakta területeken. Az említett évforduló kapcsán tervbe vettük még, hogy esetleg olyan politikai arcélekről is írunk, akik kimaradtak a népfelszabadító lexikonból, holott — szerintünk — bele kellett volna kerülniük.

Szórád György:

Hozzászólásomat a közgazdaságtudomány és a matematika, ill. számítástechnika kapcsolatára korlátoznom.

A Létünkben kevés teret kaptak azok a cikkek, amelyek a közgazda-

ságtudományban alkalmazott matematikai módszerekkel és számítástechnikával foglalkoznak. Erre a következtetésre juthatunk, ha a 10 év terméséből a matematika 0,3%-át (két írás), ill. a számítástechnika 2%-át (19 írás) vizsgáljuk. Amennyiben viszont nem a mennyiségi mutatókat, hanem a minőségi szempontokat vesszük figyelembe, akkor máris pozitív jelenség észlelhető ezekkel az írásokkal kapcsolatban. Az első, és talán legfontosabb, hogy a 19 számítástechnikai, valamint a 2 matematikai írás fiatal szerzőknek a próbálkozása. Ezek a fiatalok elsősorban vajdaságiak, tehát a cikkek „házi” szerzőktől származnak. Olyan szerzőktől, akik a Létünkkel együtt fejlődtek, váltak jártassá egy-egy tudományágban. Ha ugyanis évek szerint néznénk az írásokat, különösen pedig az utóbbi három évben megjelenteket, akkor pl. a 19-es szám már más szerkezetet, sőt jelentős minőségi javulást is mutatna. Azt hiszem, az is dicséretes, hogy ezen tárgykör cikkei elsősorban szűkebb pátriánk, Vajdaság gazdasági problémáit boncolgatják.

Itt kell megjegyezni azt is, hogy a szerbhorvát rokonfolyóiratunk, de a többi tudományos-kulturális tartományi folyóirat sem foglalkozik ilyen tematikával. A vajdasági szerzők tehát ezzel a tárgykörrel csak a Létünk hasábjain jelenhettek meg.

Gondot okoz viszont a témaválasztás, ill. a tárgyalási szint. Nem lehet tudományos matematikai tárgyalásszintet olyannyira alacsonyra venni, hogy éppen mindenki megértse. De talán ennek nem is kellene áldozni, s a „könnyebb” írások mellett közölni lehetne egy-egy nehezebbet is. Ugyanis véleményem szerint nem a lap szintjét kell leengednünk, hanem az olvasóközönséget kell felemelnünk. A 200 egyetemista előfizető közül valószínűleg vannak olyanok is, akik az igényesebb matematikai és közgazdaságtudományi cikkeket, a matematikával kapcsolatos újabb kori vívmányok feltárását és módszertani leírását, alkalmazását stb. igénylik.

Ezek után egy olyan javaslattal hozakodnék elő, amely esetleg új rovat megnyitását tenné szükségessé, de érdemes elgondolkodni rajta. A tudományos munkában többször találkozom doktori disszertációt védő vajdasági nevekkal, ilyen munkákat, vagy legalábbis disszertáció-kivonatokat viszont sehol sem publikálunk. Ennek kellene teret nyitni. Csak-hogy ez képletek és grafikonok közlését követelné, amire nemigen van lehetőség a lapban.

A másik ajánlatom, hogy a tudományos öngazgatási érdekközösség részéről nagyszámú projektum, ill. tudományos kutatás pénzelése van folyamatban, s a most kezdődött ötéves tervidőszak kutatásaiból szívesen publikálnának szerzők. A terv lejártával azután felül lehetne vizsgálni, hogy mit váltottunk valóra elképzeléseinkből.

Szalma József:

A Létünk arculatához szeretnék hozzászólni. Az eddigi felszólalók többször is utaltak a különböző területek szerepére, illetve méltánytalanul találták területük helyzetét a folyóiratban. Továbbá az az észrevétel is áll, hogy az egyes területek cikkei jobbra a szerző hozzáállásától és érdeklődésétől függenek. Tény az, hogy a szerkesztőségnek egy irányadó szerepe van, s így a cikkeket is bizonyos koncepció szerint kellett rendszereznie. Gondolom, hogy a Létünk az elmúlt 10 év folyamán kialakított egy koncepciót. A probléma szerintem abban van, hogy két ellenétes követelmény alakult ki. Az egyik a koncepció, az arculat szükséglete, a másik pedig az a követelmény, hogy felölelje a tudományos gondolkodás összes területét. E két ellentétes pólus, azt hiszem, önmagától determinálta, meghatározta a folyóirat arculatát. Felmerül a kérdés: Vajon csak ilyen objektív módon kell meghatározni a folyóirat arculatát, hogy helyet adunk az összes területnek, mert szükség van rájuk, vagy pedig ettől a sokoldalúságtól bizonyos mértékben, bizonyos időszakokban, bizonyos aktuális periódusokban el kell-e térni a koncepció végett? Azt hiszem, hogy ez egy rendkívül nehéz és bonyolult kérdés, s ezt a Létünk megoldotta.

Hogy mennyi jogi, matematikai, közgazdaságtudományi, szociológiai írás jelent meg, szerintem ez a koncepció szempontjából részben mellékes kérdés, s amint látjuk, végeredményben spontánul alakult ki egy bizonyos arány, és ezt az arányt valóban nagyjából én is helyesnek tartom. Hozzászólnék viszont ahhoz a kérdéshez, hogy vajon népszerű vagy inkább tudományos legyen-e a folyóirat. Úgy gondolom, hogy az egyes területek aktualizálását talán bizonyos időszakokban előtérbe kell helyezni. Tehát, amellet szállok síkra, hogy nem kell félnünk a tudományos és szakcikkek megjelentetésétől, hisz a Létünket nagyon sok fiatal (leendő jogász, közgazdász, stb.) olvassa. Az egyetemi tanárok nem popularizálási, de nevelési, oktatási célból hívják fel a hallgatók figyelmét a Létünk tudatformáló szerepére. Az olvasóstruktúra ennél fogva érett arra, hogy a szakmaiság felé törekvő írásokat is konzumálja. A Létünk arculatához tartozik még az a kérdés is, hogy mennyire valósítottuk meg az olvasótáborral a kommunikációt. Egy folyóiratnál a kommunikáció elsősorban írásos. Egyetérttek azzal a véleménnyel is, hogy reagálások ezekre az írásokra nem voltak. Azonban nem kell lebecsülni azt a hatást, amelyet a folyóirat olvasottságával kivált. Tehát az, hogy nem volt polémia, az még nem jelenti azt, hogy a tudománnyal foglalkozók nem haragszanak legalább annyira egymásra, mint az irodalmárok, hanem ez inkább azzal magyarázható, hogy nálunk még a tudományos vita gyermekcipőben jár.

Ha polemizáló írásokat jelentetne meg a Létünk, azt hiszem, hogy eltérne a tudományos jelzőtől, habár, nem állítom, hogy a polémia nem lehet aktuális vagy tudományos. A kommunikáció kérdésével kapcsolat-

ban még csak annyit, hogy megítélésem szerint rendkívül fontos lenne a kerekasztal-beszélgetések tematikai jellegű, tehát részben tudományos vagy szakszerű kialakítása, amelyre egyes szakmai kérdésekkel foglalkozó szerzőket hívnánk meg (jog, politika, szociológia, közgazdaságtudomány és így tovább). Olyan kerekasztal-beszélgetéseket is szorgalmaznék, amelyek egyes tudományos kérdéseket érintenének. Ezek nem lennének tanácskozások, hanem valójában beszélgetések, ahol a résztvevők sokszor ügyesebben, könnyebben és élethűbben kifejezhetnék a véleményüket az egyes kérdésekről, mint ahogy cikk formájában megtehetik.

Rebák László:

Szórád gondolatmenetét folytatva: Mi elejétől kezdve nem féltünk a szigorúan tudományos, tehát többek között a tiszta matematikai cikkek-től sem, persze csak módjával, mert az is egy nevelőhatás a gyakorlott olvasónak, ha rádöbben, hogy mennyire nem tudja a matematikát, akkor, amikor az már az élet minden pórúsába bevonult. Vagy amikor pl. jogi cikket közlünk, az valószínűleg kevesebb érdeklődésre tart számot, de akkor legalább a saját korlátait jobban fölismeri az olvasó, és látja, hogy milyen kérdésekbe nem árthatja bele magát anélkül, hogy előzőleg bizonyos információkat ne szerezne. Ezért szerintem a szigorúan tudományos cikkek, tanulmányok közlése továbbra is helyénvaló, függetlenül attól, hogy az utóbbi 5 évben igyekeztünk előtérbe hozni a közérthetőbb írásokat.

Somogyi Sándor:

En egy közismert tényből indulnék ki, hogy a folyóiratok nagy része nemcsak hazai, de világviszonylatban is tulajdonképpen már megalakulásától kezdve bezárkózik, csak egy szűk kör írásait jelenteti meg. Dicséretes, hogy a Létünk soha ebbe a hibába nem esett, tehát nyitott volt nemcsak a tartományi magyar nyelven írók, hanem a más nyelven írók, sőt a külföldiek számára is. Ezért az elkövetkezőkben sem volna szabad a bezárkózottság hibájába esni, mert azzal csökkentenénk a Létünk társadalmi szerepét, és akkor csak egy szűkebb kört szolgálna.

A másik kérdés, amire én is kitérnék, a Létünknek az a szerepe, hogy a magyar tudományos prózáírás eszközeivel bemutassa a tudományos kutatás eredményeit olvasótáborának. Teljességre itt nem lehet törekedni, viszont egy ilyen irányzat a folyóirat keresztmetszetét a másnyelvű folyóiratokhoz viszonyítva szokatlanul sokrétűvé teszi. Tekintettel arra, hogy nem alapíthatunk nagyobb számú specializált magyar nyelvű folyóiratot, az ilyen keresztmetszetet tovább is meg kell tartani. Azonban

valószínűleg tovább kellene foglalkozni azzal, hogy miként növelhető a megjelentetett dolgozatok közérthetősége, s ezen keresztül hogyan hozható közelebb a folyóirat az olvasók még szélesebb rétegéhez.

Harmadik kérdésem a tudományos vita és kritika problémája. Sajnos, ez szélesebb körben is hiányzik. Itt-ott, ha meg is jelenik, és az ember örömeiben föllélegzik, hogy lám, tipeg már a gyermekcipő, gyorsan ki is kell ábrándulnia, mert rendszerint csak primitív egymás közötti leszámolásról van szó, ami egy fölösleges energiapazarlás ebben az energiahiányban. Ezzel kapcsolatban azt szeretném mondani, hogyha a jövőben kialakíthatnánk egy tudományos vitafórumot a Létünk hasábjain úgy, hogy egy meghatározott témakörrel különböző területekkel foglalkozó emberek a saját szempontjukból vitázzanak anélkül, hogy a másik véleményét dorongolnák, akkor sikerülne egy ilyen kritikus, polemikus hangnemet kialakítani, ami a Létünk fejlődését is előrevinné — és természetesen olyasmit tudnánk produkálni, amire a legtöbb folyóirat éppen a bezárkózottsága miatt képtelen.

Röviden még a visszajelzésről, a reagálásról az egyes írásokra. Mivel főleg olyan témakörrel foglalkozom, amit talán úgy lehetne legkönnyebben meghatározni, hogy döntéshozatal-előkészítés egzakt módszerekkel, így erről a területről veszek példát. Erre nem is várhatunk visszajelzést. Szerintem ugyanis döntéshozatali krízis van. Nálunk a döntéshozatal annyira lelassult, hogy mi voltaképpen a rossz döntéseket is késve hozzuk meg, s ebből azután automatikusan következik a passzív viszony a problémához. Hiába is írunk erről a témáról olyan dolgozatokat, amelyek nemzetközileg is figyelemre méltóak, arra senki sem fog reagálni. Mindenki abból indul ki, hogy a gyakorlatban hiába készítettünk elő ilyen módszerekkel döntéseket gyorsan, amikor a döntéshozatal annyit fog késni, hogy jobb volna, ha meg sem hoznák már. Tehát nincs miért visszajelezni az ilyen értelmű munkákra. Nem tudom, elég világos voltam-e?

Várady Tibor:

Szórád György és Szalma József hangsúlyozták, hogy a Létünkben, ha nem is egészen közérthető, de tudományos igényű írásoknak kell megjelenniük. Első pillantásra ez ellentétben áll azzal, amit én mondtam, és amit továbbra is fenntartok, hogy olyan írásokat kell közölni, amelyek az általános műveltséghez közel állnak. Én elsősorban tematikai hozzáállásra gondoltam, nem pedig nivóra. Kicsit nehéz példát mondanom a saját területemen kívül. Nekem nemrég volt egy írásom, amit az ingó dolgok helyváltozása folyamán előidézett kollíziós problémákról írtam, és ami tudományosan annyira jó, amennyire jól tudok írni. Ezt az írást sohasem adnám a Létünknek, mert azt hiszem, hogy túl szűk a témaköre egy olyan folyóiratba, amely nagyon szélesen próbál

tudományt propagálni. Vagy egy másik példa: volt egy írásom az igazságosságról a nemzetközi magánjogban, ami talán tematikailag szélesebb érdeklődésre tarthat számot. Szóval, nem a tudományos nívóban kell engedményeket tenni, hanem olyan írásokat szorgalmazni, amelyek témaválasztás szempontjából állnak közelebb az általános érdeklődéshez.

Gabrić Molnár Irén:

Habár szerkesztőségi tag vagyok, hozzászólásom mégsem a Létünk témakörére vonatkozik, hanem inkább személyes. Amikor 10 évvel ezelőtt megjelent a Létünk, gimnazista voltam és nem az iskolán keresztül, hanem a családom, az apám érdeklődése által jutottam hozzá. Ezt most azért mondom, hogy tartsuk szem előtt: ma is léteznek a Létünk iránt érdeklődők csoportjában olyan családok, akik talán szerintünk passzívan viszonyulnak a laphoz, de azért figyelemmel kísérik a folyóiratot, ill. írásait. Ezért is halljuk többször író—olvasó találkozáson, hogy „ne olyan magas szinten”, hogy mindenkinek érthető legyen a lap. És ebben igazuk van.

Az egyetemi éveim során, már egy kicsit szakszempontról vizsgáltam a folyóiratot, mivel magam is felzárkóztam a szerzői közé. Ez tehát az olvasótáborunk másik része, amelynek legfőbb gondja: „tartani a tudományos szintet, szakszempontról írásokat kérünk és minél jobban elmélyülni egyes témákban”. Milyen legyen tehát a Létünk? Egyetértek azazal, hogy a Létünk olvasói különböző igényeket támasztanak, ám én egy olyan lapért szállnék síkra, amely a színvonalból nem enged — és ebben egyezek az előbbi főlshóval —, de témaválasztásában ügyesen kielégíti a különböző igényeket és vitaképesé tesz sok embert. Ha viszont önszántából kevés ember hajlandó vitába szállni a Létünkkel, akkor tegye meg ezt a lap, nyíljon ki az olvasók felé. Szem elöl téveszteni azonban akkor sem szabad, hogy tulajdonképpen kétfajta olvasótáborral állunk szemben! A Létünk szerkesztőségének ezért nemcsak a lapban való aktivitásra kell gondot fordítania, hanem elsősorban az író—olvasó találkozókra, a szerényebb (elnézést a kifejezésért) olvasók végett, a másik aktivitása pedig a kerekasztal-beszélgetésekben merüljön ki, amely tudományos igényeket elégít ki. Gyakorlatilag tehát nekünk kellene kinyílni az olvasók felé, nem pedig azoktól várni a reagálást. A reagálást ugyanis valószínűleg ez a kinyílás hozná meg.

Rehák László:

Szerintem ennek a kerekasztal-beszélgetésnek nagy hasznát veszi lapunk tanácsa is. Ilyen beszélgetéseket érdemes a folyóiratnak évente is tartani. Sok mindenben segítheti a szerkesztőséget, sőt másokat is moz-

gósíthat. Természetesen, ha még 10 ember eljött volna, akkor sokoldalúbb lett volna a beszélgetésünk. Mindenesetre így is elégedettek lehetünk és köszönöm mindenkinek a részvételt!

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy a beszélgetést ezzel nem tekintjük lezártnak, szívesen vesszük olvasóink, munkatársaink és mindenki más hozzászólását, akinek az elhangzottakkal kapcsolatban mondanivalója van.